

ВОЛЕТИ АНТИКУ

Према речима В. В. Розанова, рађању његове страсти према античким кованицама највише је допринео А. В. Орешњиков, кога је упознао 1880-их, мада се интересовање за старине код њега испољило још у детињству. Присећајући се првих књига које је прочитао, Розанов вели: „Све је почело од једне популарне историје (А. В. Грубе?),² где су били и Феничани, и Кир, и Аргонаути, Леонида и Термопили. Тако сам, и пре поласка у гимназију, захваљујући овој преведеној немачкој купу-сари, упознао Грке и Римљане као својих пет прстију и потпуно се сродио са њима. Била је без корица, али цела, и пет година је представљала моју главну лектуру. Ово је једино штиво које је оставило целовит а не расплутан утисак на моју душу, које ју је спасло и сачувало, учинивши да остане детиња и чедна. Ова књига била је мој анђео чувар.”

Е. Ф. Голербах³ овако описује радни и животни амбијент писца: „Стан Розанова је личио на свог власника: у њему није било ничег баналног, беше немогуће уочити разлику између „дневне”, „радне” и „спаваће” собе; у дневној соби се налазила библиотека, много књига, гипсана маска Страхова,⁴ Мадона, нумизматичка збирка. Овде су примани гости, ту се свраћало у пролазу, то је било место за „разговоре”.

Розановљева ћерка Татјана у својим мемоарима бележи како је њен отац сортирао старе новчиће, дивео им се и посматрао поједине детаље кроз лупу, упоређујући их са каталозима и записујући одреднице на мале етикете, које је потом стављао у картонске кутије обложене зеленим папиром. Орман са кутијама био је висок око два метра и широк два метра. Обично се Розанов бавио нумизматиком од дванаест увече до четири-пет ујутру, али би током дана прилегао на неколико сати (децу су тада водили у шетњу, да му не сметају). Колико су савременици високо ценили његово нумизматичко знање и збирку, сведочи податак да га је велики кнез Сергеј Александрович позвао у дворец да се упозна са његовом колекцијом.

Татјана Розанова подробно описује судбину ове збирке. Средином 1917. Розанов и његова породица су се преселили из револуционарног Петрограда у Сергијев Посад. Приликом селидбе, златнике је пребацио на чување у сеф Главне државне банке, која је убрзо евакуисана у Нижњи Новгород. Орман са сребрним и бакарним новчићима остављен је у једном складишту у Петрограду, али су се услед температурних промена жлебови ормана извитоперили а фиоке испревртале, што је довело до расипања и депаспортовања новчића – животно дело Розанова је пропало. Готово у исто време, када се враћао из Сергијевог Посада у Москву и заспао на станици, нестала су три његова омиљена старинска златника од којих се никада није

² Грубе Август Вилхелм (1816–1884), немачки педагог, аутор популарних књига о светској историји.

³ Голлербах Ерих Федорович (1895–1942), историчар уметности. Пријатељ, ученик и биограф В. В. Розанова.

⁴ Страхов Николай Николајевич (1828–1896), филозоф, књижевни критичар, публициста. Близак пријатељ В. В. Розанова.

растајао: носио их је у цепу панталона. Розанов никада није могао да прежали овај губитак.

Део сребрњака продат је Историјском музеју 1920. године. Добијени новац је, како пише Татјана Розанова, „био довољан за два килограма путера и за плаћање стана”. Преостали сребрни и бакарни новац, које су институције одбијале да откупе, прво су чували познаници, а децембра 1947. је продат „у приватне руке – једном Јерменину”. Татјана Розанова покушала је да сачува од претапања бар део златника депонованих у Државној банци. Обратила се Народном комесаријату за образовање, супрузи Лава Троцкога, са понудом да их бесплатно уступи музеју. Али више им се није могло ући у траг. Данас се преостала нумизматичка збирка чува у Одељењу за нумизматику Пушкинског музеја.⁵

Једна од легенди о његовој смрти, коју је испричао С. Н. Дурилин,⁶ такође је повезана са нумизматичком збирком: „Када је Василиј Васиљевић преминуо, односно склопио очи, требало му је ставити бакарне новчиће на капке како се не би отворили. Али тада у Русији није било бакарног новца, цепови су нам били пуни безвредних папирних керенки. Морао сам да узем неке бакрењаке из његове египатске колекције и њиховим древним бакром, са Озирисом и Аписом, да притиснем очи које су не тако давно са одушевљењем испитивале те исте новчиће.”

Василиј Розанов и Павле Флоренски су, знамо, маштали да заједно напишу књигу о својој љубави. Први део замишљене књиге написао је Розанов, а други је требало да буде састављен од фрагмената њихове преписке, који су се односили на нумизматику. Та монографија, како су је називали, настајала је уочи рата, али није завршена. Цео корпус преписке чувао је Розанов започевши, судећи по неким

⁵ Основу Одељења за нумизматику Пушкинског музеја чини збирка кованог новца и медаља Царског московског универзитета, која је формирана његовим оснивањем 1755. године. После 1812. године, збирка добија име Минцкабинет, да би средином XIX века постала део Кабинета лепих уметности и антиквитета, отвореног приликом обележавања стогодишњице Московског универзитета. У фонд Пушкинског музеја, који је створио И. В. Цветајев, доспева само класични и западноевропски новац, пошто су руски новчићи и медаље 1888. године предати Историјском музеју. Током реорганизовања Музеја 1923–1924. васпостављена је и најстарија музејска збирка кованог новца и медаља под називом Кабинет за нумизматику, који је у то време био део Одељења за скулптуру. У значајне аквизиције спада збирка римског новца и папских медаља руског амбасадора у Ватикану К. А. Губастова, као и око 1.500 античких новчића из збирке познатог филозофа В. В. Розанова. Године 1941. Музеј је добио на поклон нумизматичку колекцију московског колекционара и научника А. Г. Голикова (1865–1940). Око 11.000 новчића скоро је удвостручило нумизматичку колекцију, допуњујући староруски и антички део многим ретким примерцима. Године 1945. Кабинет за нумизматику трансформисан је у самостално Одељење за нумизматику. Током наредних година, нумизматичка збирка наставила је да расте. Набављане су читаве колекције, попут више од 10.000 новчића које је сакупио археолог и нумизматичар Е. А. Пахомов (1888–1965), или око 400 медаља из епохе владавине Петра I, које је сакупио А. А. Стахович (1884–1959). Набављени су и ретки новчићи из ископина античких градова Пантикапеје, Фанагорије, Хермонасије. Тренутно ово Одељење располаже са више од 200.000 оригинала и реплика, укључујући око 11.000 старогрчких новчића, 15.000 римских и византијских, око 38.000 западноевропских, 57.000 руских и совјетских те 27.000 источних новчића. У Одељењу постоји велика нумизматичка библиотека ретких књига, са потписаним примерцима познатих власника – научника и колекционара.

⁶ С. Н. Дурилин (1886–1954), педагог, богослов, историчар књижевности, песник.

белешкама, припреме за објављивање. Године 1916. предао је рукопис првог дела студентском књижевно-уметничком часопису *Вешние воды* (*Пролећне воде*), који је излазио у Петрограду од 1913. до јула 1918. године. Али избила је Фебруарска револуција. Уредник часописа М. М. Спасовски⁷ сачувао је рукопис, и објавио га 1939. године, у књизи В. В. Розанов у *последњим годинама свој живоша / Розанов у последње годе своей жизни. Среди неопубликованных писем и рукописей*, Берлин, 1939 (2. изд.: Њу-Йорк. 1968).

Ево како Спасовски карактерише тај Розановљев текст док припрема читаоца за сусрет са њим:

Бићу сасвим искрен: О античком новцу није ни научна монографија ни есеј. И за једно и за друго вам је пошребан писац, а он овде једноставно не постоји. Замислише човека који, подвијених ноју, седе у ујлу широке, ниске софе. На коленима има кућицу дувана и ризли, и јуни цијареше. Око њега леже разни новчићи – неки у „Варинкиним кесицама” (друга жена В. В. Розанова звала се Варвара), неки у старим ковершама, а неки уредно сложени у илтике кућије, на фланелу. Тај човек не држи предавање, већ занесено приповеда, док ви очарано слушате, разледајући и додирујући новчиће заједно с њим; више осећате душом, него што схватите умом оно што прича, све је тако сликовито, ошито, живо, живописно, а пријом јасно. Он вас уводи у своје својих мисли, као у неко задивљујуће царство, где је за њега све стварно, где се „сувојарна”, „ајстраклина”, „споредна” нумизматика одједном претвара у нешто узбудљиво, присно и, наравно, насушно.

Након смрти Розанова 1919. године, Флоренски припрема његова сабрана дела. Сви рукописи из Розановљевог стана у Красјуковки пренети су у стан Флоренског на Дворјанској, касније Пионирској, бр. 19. Али двадесетих, а поготово тридесетих година, такве публикације у СССР-у нису биле могуће. Рукописи Флоренског и Розанова чудом су преживели конфискацију библиотеке 1934. године у Пионирској улици. Крајем шездесетих, све рукописе Розанова, осим писама, најстарији син Флоренског, Кирил Павлович, вратио је Татјани Васиљевни Розановој, ћерки Василија Васиљевича, и она их је предала РГАЛИ.

Преписка је остала у поседу породице Флоренски. Њено публикавање је годинама сматрано преурањеним. Али на инсистирање А. Н. Никољукина,⁸ писма су објављена у претпоследњем, 29. тому сабраних дела В. В. Розанова (Москва, 1994–2010) и представљају вредан, још непроучен материјал, који допуњује учења обојице мислилаца.

⁷ М. М. Спасовский (1890–1971), публициста, издавач, представник радикалне беле емиграције.

⁸ А. Н. Николюкин – историчар књижевности, специјалиста за америчку и британску књижевност. Дипломирао на Филолошком факултету Московског државног универзитета (1953), одбранио докторску тезу из енглеске књижевности (1958). Двадесет година рада на ИМЛИ-у било је посвећено проучавању Бајрона, Вашингтона Ирвинга, Поа, Хермана Мелвила и других америчких писаца. Године 1968. одбранио је докторску тезу на тему „Амерички романтизам и модерност”. У постсовјетском периоду почео је да проучава руску књижевност и филозофију.